Mozart... tangențial!

(Daniela Caraman Fotea, 5 iulie 2006)

Există în orice demers artistic, altul decît cel individual, o prioritate a colaborării, soldată de cele mai multe ori printr-o renunțare asumată a „ieșirii la rampă” a uneia din părți. Există meserii fără de care actul artistic nu ar fi posibil, dar care au parte de o anume „ingratitudine”, venind chiar din partea contemporanilor, ca să nu mai vorbesc de posteritate. O astfel de postură este aceea a... libretiștilor. Operele, operetele sunt identificate exclusiv prin numele compozitorilor. Știe oare cineva să spună, așa repede sau chiar după o gîndire, cui aparțin libretele atît de popularelor opere „Carmen” de Bizet, sau „Traviata” de Verdi, sau „Bărbierul din Sevilla ” de Rossini? Iată răspunsurile: la Carmen – Henri Meilhac și Ludovic Halevy, pentru Traviata – Francesco Maria Piave, La „Bărbierul...” Cesare Sterbini... Mult mai uşor fiind identificabile operele literare care l-au inspirat pe compozitor. Referitor la acelaşi grupaj enunțat mai inainte, la „Carmen”, Prosper Mérimée, „Traviata” – Alexandre Dumas-fiul, Pierre Augustin Caron de Beaumarchais la „Bărbierul din Sevilla”. Dar chiar şi aşa, compozitorul are locul prim, lui i se cîntă... imnul! O excepție în domeniul musical-ului îl constituie tandemul Gilbert and Sullivan, primul trecut pe afiş fiind libretistul.

Există însă anume colaborări în istoria teatrului liric a căror importanță nu poate fi trecută nici cum cu vederea: Hugo von Hofmanstahl, libretistul celor mai cunoscute opere ale lui Richard Strauss (cu excepția „Electrei”) și autorul suportului literar pentru trei dintre capodoperele mozartiene: „Nunta lui Figaro”, „Don Giovanni”, „Cosi fan tutte”, scrise pe parcursul a patru ani, 1786-1790 cu concursul lui Emanuele Conegliano, alias Lorenzo da Ponte!

Foarte interesant personajul, născut la Ceneda, 60 de kilometri de Veneția în 1749, într-o familie evreiască. Apoi botezat creștin: nașul lui se numea... Lorenzo da Ponte. A devenit preot, fiind apoi expulzat din Veneția din cauza... libertinajului. Iată, era un... Don Juan! Rezident la Viena, devine poetul official al curții regelui Josef al II-lea. Acolo, în apogeul carierei sale literare, după colaborări cu Salieri, Paisielo și mulți alții, se produce întîlnirea cu Mozart. S-au înțeles minunat; la Praga unde a avut loc premiera cu „Don Giovanni”, locuiau în case aflate una în fața celeilalte, discuțiile asupra finisării operei avînd loc prin... ferestrele deschise. La premieră a asistat și Giovanni Jacopo Casanova prieten cu da Ponte, de unde speculații multiple pe seama sursei de inspirație a aventurilor și iubirilor ascunse ale personajului liric. După moartea lui Mozart, 1971, da Ponte se stabilește în Anglia, apoi în Statele Unite, la New York. A murit la 89 de ani. Cu o aleasă instruire, cunoștiințe profunde asupra literaturii italiene – în „Don Giovanni” se pot identifica versuri din Dante, da Ponte nu a fost un dramaturg original, de substanță, dar abilitatea sa de a transla în vers idei, conflicte, fluența textului și imaginile oferite muzicianului, au justificat prețuirea mozartiană, prietenia – dar prețios – din partea compozitorului.